

Колись під терміном «цивільний шлюб» розуміли сімейні відносини, не освячені таїнством вінчання, але зареєстровані в ЗАГСі. Сімейні спілки, в яких чоловіка та дружину поєднували виключно кохання й усний договір, називали «співжиттям», а дітей, народжених у такій спілці, — страшним словом «незаконнонароджений».

Ні для кого не секрет, що останнім часом дедалі більше пар живуть спільно, однією сім'єю без державної реєстрації шлюбу, в так званих «фактичних шлюбних» відносинах. Саме так юристи визначають сьогодні незареєстровані державою відносини між чоловіком і жінкою. Інколи ще використовується поняття «фактичний шлюб».

На сьогодні відносини між чоловіком і жінкою можна називати «фактичним шлюбом», коли, по-перше, пара проживає на одній території, по-друге, веде спільне господарство і, по-третє, не реєструє свої відносини в органах державної влади.

Хотілось також звернути увагу на те, що поняття «громадянський шлюб», яке досить широкого використовується і в суспільстві, не є синонімом вказаних вище термінів, оскільки розуміння зазначеного поняття як незареєстрованого шлюбу помилкове. Поняття «громадянський шлюб», навпаки, означає шлюб, оформлений в органах державної влади, проте без участі церкви.

Причину такої плутанини можна з'ясувати, звернувшись до історії.

Оглядаючись в минуле, можна прослідкувати, що «фактичні шлюби» — породження не сьогоднішнього дня. У XVIII столітті письменник Вольтер, який ні разу не був жонатий, шістнадцять років провів з маркізою дю Шатле, яка стала на довгі роки його коханкою, другом й інтелектуальним супутником. Талановитий художник Ван Гог жив у «фактичному шлюбі» з колишньою проституткою Класіною, допомагаючи виховувати двох її дітей.

Обов'язковою умовою в дореволюційні часи (до 1917 р.) законності шлюбу, вважалася наявність церковного благословення і закон захищав лише ті сімейні відносини між чоловіком і жінкою, які були освячені тайною вінчання.

На підставі виданого 20 лютого 1919 року Декрету Раднаркому України законним став визнаватися шлюб, укладений в органах державної влади, а шлюб, що укладався за релігійним обрядом, більше не створював правових наслідків (окрім укладених до прийняття Декрету). За змістом згаданого джерела зареєстрований шлюб називався «громадянський шлюб».

Оскільки до революції визнавалися лише церковні шлюби, а громадянські не допускалися, то й після 1917 року люди за звичкою вживали термін «громадянський шлюб», маючи на увазі «фактичні шлюбні відносини».

Отже, громадянський шлюб не слід плутати з фактичним.

Зараз поняття «фактичних шлюбних відносин» поширюється на ті сімейні союзи, які не визнані не тільки церквою, а й державою.